

Kainuun metsäkiistojen tilannekartoitus

Akordi

20.2.2019

1. Johdanto	3
2. Lähtötilanne	4
3. Kiistan osapuolet	5
4. Asiakysymykset - Kiistojen keskeiset aiheet.....	7
4.1. Vanhojen metsien suojelu, liito-orava ja luonnon monimuotoisuus	7
4.2. Lähi-, virkistys- ja kulttuurimaisemametsät	10
4.3. 'Meidän metsien' tulostavoite ja käsittelytavat.....	12
5. Kiistojen kärjistyminen	14
5.1. Osallistuminen ja vuorovaikutus.....	14
5.2. Luottamuspora - tilanne, jossa mistään ei anneta periksi.....	16
6. Osallisten ratkaisuehdotukset.....	17
6.1 Prosessit ja osaaminen	18
6.2 Isot kysymykset ja ratkaisut	18
6.3 Ei pikavoittoja vaan pieniä askelia	19
7. Suosituksia	20

1. Johdanto

Kainuun metsien käsittely on viime vuosina synnyttänyt monia paikallisia kiistoja. Tilanne on kärjistynyt esimerkiksi Oulujärven saarten ja Vienan reitin osalta. Kiistanalaisia kysymyksiä ovat olleet ainakin hakkuukohteiden luonto- ja suojeluarvot, metsien käsittely retkeily- ja virkistysalueilla sekä maisemakysymykset.

Metsähallitus, Greenpeace ja Suomen luonnonsuojeluliitto käynnistivät marraskuussa 2018 yhdessä tilannekartoituksen Kainuun metsäkiistoihin liittyen. Kartoituksen tavoitteena oli syventää ymmärrystä kiistojen kärjistymisen syistä ja mahdollisuuksista niiden lievittämiseksi.

Kartoitustyö tilattiin ympäristö- ja luonnonvarakiistojen neuvottelevaan ratkaisuun erikoistuneelta yhteiskunnalliselta yritykseltä nimeltä Akordi. Akordi on tehnyt neutraalina tahona useita vastaavia tilannekartoituksia. Akordi toimii kartoituksessa neutraalina osapuolena.

Akordin ammatillista toimintaa ohjaavat Association for Conflict Resolution'in laatimat eettiset ohjeet https://akordi.fi/?page_id=557n

Kartoituksen tarkoitus

Ristiriitaisissa tilanteissa puolueettoman tahon tekemä kartoitus on kansainvälisesti käytetty menetelmä kiistanalaisten asiakysymysten ja osapuolen välisten yhteistyöhaasteiden kartoittamisessa sekä neuvottelu- tai konfliktinratkaisuprosessin onnistumisen mahdollisuuksien arvioinnissa. Kartoitus auttaa tunnistamaan alkavan tai suunnitellun yhteistyön edellytyksiä ja tuottaa osallisten haastatteluista alustavan esityslistan kysymyksistä, joita jatkoprosessista tulisi käsitellä.

Kartoituksen nimityksiä alkukielellä ovat ”convening assessment, issues assessment, stakeholder assessment, conflict assessment”. Kartoitus ja sen toteutus haastatteluina ei ole luonteeltaan tutkimusta tai selvitystä, vaan osapuolten tavoitteiden ja intressien avaamista, kiistojen luonteen jäsentämistä, yhteistyön edellytysten tarkastelua ja mahdollisesti käynnistyvän prosessin huolellista pohjustamista. Kartoituksen tekijä voi tarvittaessa toimia – osapuolten suostumuksella – myös kiistan sovittelijana tai osapuolten välisten keskustelujen fasilitaattorina, mikäli kartoituksen tekijä on saanut eri osapuolten luottamuksen ja näkevät, että kartoitus kuvaa tilannetta ja heidän huolenaiheitaan riittävän tarkasti.

Kartoituksen toteutus

Akordi toteutti Kainuun metsäkiistojen tilannekartoituksen haastattelemalla 43 henkilöä, jotka edustavat kattavasti eri näkökulmia. Haastateltuja henkilöitä oli Metsähallituksesta 12, luontojärjestöistä 14, valtionhallinnosta yksi henkilö, paikallisten kyläyhdistysten aktiiveja sekä muita aktiiveja seitsemän, Metsähallituksen Metsätalous Oy:n asiakkaita kolme, kunnan ja maakunnan edustajia kolme sekä myös matkailuyritysten edustajia kolme henkilöä.

Haastattelut toteutettiin marras- ja joulukuussa 2018. Haastattelija toimi pääasiassa Akordin erityisasiantuntija Timo Karjalainen. Osassa haastatteluja olivat mukana myös Lasse Peltonen, Jonna Kangasoja ja Emma Luoma. Päävastuu haastattelujen analyysistä ja kartoitusraportin kokoamisesta oli Timo Karjalaisella. Haastattelut kestivät keskimäärin tunnin. Haastattelut toteutettiin yksilö- tai parihaastatteluina kasvokkain Kajaanissa, Paltamossa, Sotkamossa, Suomussalmella, Hyrynsalmella, Kuhmossa, Oulussa ja Helsingissä.

Käsillä olevan kartoituksen tuloksena on syntynyt tilannekuva Kainuun metsiin liittyvistä keskeisistä asiakysymyksistä, jännitteistä ja ristiriidoista. Haastattelut ovat saaneet luonnosvaiheessa kommentoida kartoituksen sisältöä ja korjaukset on huomioitu sikäli kun ne eivät ole muuttaneet toisten esittämiä näkemyksiä.

2. Lähtötilanne

Kainuu on metsämaakunta: Kainuun maapinta-alasta 80 prosenttia on metsää. Kainuun pinta-ala on maakunnista kolmanneksi suurin ja väestömäärältään toiseksi pienin.

”Kainuun pinta-alasta on Metsähallituksen hallinnassa 42 %, mikä on noin miljoonaa hehtaaria. Valtion metsämaista on lakisääteisinä suojelualueina 12 %, luontokohteina 5 % ja rajoitetussa käytössä 9 %. Loput 74 % on metsätalouskäytössä. Valtion maiden metsävarat ovat 58 miljoonaa kuutiometriä. Puusto kasvaa vuosittain noin 2 miljoonaa kuutiometriä. Vuotuiset hakkuut ovat noin 1 miljoonaa kuutiometriä. Kainuun valtion mailla on huomattava rooli Metsähallituksen puuntarjonnan ja liiketuloksen kannalta, vanhojen metsien ja niihin liittyvän lajiston suojelussa sekä luonnonsuojelun raja-alueyhteistyössä, virkistys- ja matkailupalvelujen tuottamisessa sekä maa-ainestoinnossa.” (<http://www.metsa.fi/-/kainuun-alue>)

”Metsähallitukselle on asetettu laissa erityisvelvoite biologisen monimuotoisuuden suojelusta valtion mailla. Taloudellisen puuntuotannon rinnalla turvataan luontoarvot korkeatasoisella ympäristöhoidolla. Valtion metsissä otetaan korostetusti huomioon myös virkistyskäytön, porotalouden ja saamelaiskulttuurin tarpeet.” (<http://www.metsa.fi/metsien-vastuullinen-kaytto>)

”Metsistä saatavaa puuta käytetään muun muassa hygieniatuotteissa, papereissa, vaatteissa, huonekaluissa, rakentamisessa, pakkauksissa ja biomateriaalina. Metsiä tarvitaan myös virkistäytymiseen ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen. Kasvava metsä sitoo tehokkaasti hiiltä ilmakehästä ja toimii siten hiilinieluna. Metsätalous Oy:n käytössä olevat valtion metsät ovat monikäyttömetsiä. Monikäyttömetsät ovat nimensä mukaisesti kaikkien käytössä ja mahdollistavat erilaiset käyttömuodot. Monikäyttömetsistä saa puuta, työtä, terveyttä ja villiruokaa!” (<http://www.metsa.fi/monikayttometsien-hoito>)

Metsähallituksen metsätalouden aluetaloudellinen merkitys on puuntuotantoketjun kautta edelleen suuri, vaikka paikallinen jalostus onkin vähentynyt (UPM-Kajaani) ja paikallinen työllistyvyys laskenut koneellistumisen myötä. Metsähallitus on tärkeä ja varma puuntoimittaja sahoille Kuhmossa ja Kajaanissa.

Metsien rakenteen ja metsämaiseman muutos viimeisen 50 vuoden aikana on ollut merkittävä. Sotien jälkeen metsätalous on muokannut metsiä ja maisemarakennetta koko Kainuun alueella. Kuitenkin viimeisen 30 vuoden aikana luonnon monimuotoisuuden arvostuksen lisääntyminen on näkynyt luonnonsuojelualueiden lisääntyisenä myös Kainuussa. Metsien virkistyskäytön ja luontomatkailemisen arvostus on myös lisääntynyt.

Kainuussa on ollut metsien käyttöön liittyviä kiistoja 1980-luvulta lähtien. Murhisalo, Talaskangas, Porkkasalo olivat kiistoja 1980-luvulla, vanhojen metsien suojeluun liittyviä kiistoja nousi esiin 1990-luvulla ja 2000-luvulla (Vanhojen metsien suojeluohjelma ja dialogiprosessi). Metsähallitus on luonut omia prosesseja, joissa luonnonsuojelua ja metsäalueiden moninaiskäyttöä on tarkasteltu yhteensovittamisen näkökulmasta. Näistä keskeisempiä ovat olleet alue-ekologinen suunnittelu (alkoi 1990-luvulla) ja luonnonvarasuunnittelu (LVS) vuodesta 1997 eteenpäin.

Kainuun metsäkiistojen keskeinen aihealue – metsäluonnon monimuotoisuuden suojelun lisäksi - on ollut paikallisille asukkaille ja yhä enenevässä määrin matkailulle tärkeät virkistykseen käytettävät metsät. Näitä kiistoja on ollut 1980-luvulta alkaen (esim. Kuivajärven ja Hietajärven vienalaiskylät), mutta 2000-luvulta alkaen niitä on ollut lukumääräisesti enemmän. Näistä enemmän julkisuutta saaneet ovat: Vienan reitti (Suomussalmi), Jumalissärkkä (Suomussalmi), Hossan retkeilyalue - kansallispuisto (Suomussalmi), Syväjärven särkkä (Suomussalmi), Pesiojärven (Suomussalmi), Kiantajärven, (Suomussalmi), Lammasjärven (Kuhmo) ja Oulujärven saaret (Vaala). Useissa näissä tapauksissa matkailutoimijoiden tarpeet, luontojärjestöjen tavoitteet ja paikallisten asukkaiden intressit ovat yhteneväisiä kiistanalaisilla alueilla.

Tällä vuosikymmenellä kiistoja on esiintynyt erityisesti liito-oravan elinympäristöihin liittyen. Liito-oravaan liittyviä avoimia kysymyksiä pyritään ratkomaan Metsähallituksen Luontopalvelujen koordinoiman Liito-orava LIFE-hankkeen avulla. Hankkeen tavoitteena on vuosina 2018–2025 parantaa liito-oravan suojelua huomioimalla lajin säilymiselle keskeiset elinympäristöverkostot tulevaisuutta varten.

Osapuolilla on hankkeen tavoitteista ja varmasti myös hankkeen merkityksestä erilaisia käsityksiä. Kainuusta on mukana alueita, joista osa on luontojärjestöjen arvokkaiksi määrittelemiä kohteita ja ns. kiistakohteita. Luontojärjestöjen mukaan Metsähallituksen metsätalouspuoli haluaa päästä hakkaamaan näitä arvokkaita kohteita hankkeen varjolla. Luontojärjestöt näkevät, että hanke herättää tämän vuoksi tällä hetkellä lisää ristiriitoja. Syksyllä 2018 Näljängän Luolavaarassa Metsähallitus teki ennenaikaisesti hakkuita LIFE-hankkeen kohteeksi määritellyssä liito-oravametsässä ilman sovittua ennakkotarkastelua. Tämä oli Metsähallituksen mukaan vahinko, joka johtui siitä, että kohde ei näkynyt sähköisessä järjestelmässä, mutta käsitykset hakkuun tahattomuudesta vaihtelevat.

Seuraavassa on lyhyesti kuvattuna miltä kiistatilanne näyttäytyy eri osapuolten näkökulmasta ja miten he kokevat tilanteen tällä hetkellä.

3. Kiistan osapuolet

Metsähallitus

Metsätalous Oy

Metsätalouden edustajien näkökulmasta tilanne on ollut pitkään samanlainen: joka vuosi nousee julkisuuteen 1-5 kiistaa. Metsäkiistat Kainuussa ovat alkaneet jo 30 vuotta sitten. Välillä on ollut hiljaisempaa ja välillä kiihkeämpää. Metsätalouden näkökulmasta metsiä on suojeltu runsain määrin mutta *'tilanne on sellainen, ettei näille luontojärjestöille mikään riitä'*. Haastatellut ymmärtävät, että luontojärjestöjen tehtävä on kritisoida luonnonvarojen käyttöä, jos siihen on aihetta mutta he kysyvät kohdistuuko Metsähallitukseen aivan eri kriteerit kuin muihin toimijoihin. Miksi Metsähallitusta *'lyödään niin kovalla kädellä'* verrattuna yksityis- ja yhtiöiden metsiin? Valtion maita täytyy Metsätalouden edustajien mukaan tarkkailla mutta kun *'eletään kiistoista'* jäävät väitteiden faktat tarkistamatta ja syyllistytään valheisiin ja syyttelyyn. Nähdään etteivät metsäkiistat tule loppumaan. Tämä on kyynistänyt ja turhauttanut ja luonut tunteen, että vaikea tilanne (kiistojen nouseminen/ jäätynyt konfliktitilanne) on uusi normaali, eli *'tämmöistä tämä nyt on metsäalalla tänä päivänä'*.

Luontopalvelut

Haastateltujen luontopalveluiden edustajien mukaan tilanne turhauttaa (Kainuun osalta), kun koko Metsähallitusta haukutaan – joskus myös kiitoksen sana luonnonsuojelutyöstä tulisi tarpeeseen. Luontopalveluille tulee painetta kahdelta suunnalta, sekä luontojärjestöjen suunnalta että talon sisältä. Myös resurssien vähyys rasittaa työtä. Vuoden 2017 yhteissuunnitteluohjeet metsätalousmailla toimisessa selkeyttivät kuitenkin tilannetta ja luontopalveluiden rooli metsätalouden monikäyttömetsissä on nyt hyvin pieni. Toisaalta luontopalveluissa nähdään ja ymmärretään läheltä metsätalouspuolen turhautuminen, toisaalta nähdään, että suunnitteluprosessin uudistamisella voitaisiin välttää kiistoja ja tuota turhautumista.

Konsernitaso

Konsernitasolla ymmärretään, että kun MH:n metsätaloussammattilaiset ovat jatkuvasti ja myös virheellisesti *'syytetyt penkillä'*, siitä aiheutuu katkeruutta. Konsernitasolla nähdään myös se, miten

erityisesti Greenpeacen viestinnässään käyttämät keinot ovat kärjistäneet metsäammattilaisten ja ympäristöjärjestöjen välejä: epätarkkojen tai virheellisten (/vanhojen) tietojen/kuvien levittäminen on koettu tarkoitushakuiseksi, epäreiluksi ja myös ammattilaisia loukkaavaksi. Yhtäältä konsernitasolla nähdään muutostrendejä, mm. digitaalisuus ja muut toimintaympäristön muutokset, jotka tulevat vaikuttamaan nykyisiin kiistoihin ajan oloon. Toisaalta nähdään, että metsätalouden vastuullisuuden ymmärtämisessä on vielä kehittämistä. Kainuussa ja muuallakin tulisi vahvistaa vuorovaikutuksen ja sidosryhmäyhteistyön monipuolisempaa osaamista.

Luonnonsuojelujärjestöt

Greenpeace

Greenpeacen edustajien mukaan Kainuussa on 1990-luvun alusta menty suojelussa eteenpäin, mutta viimeisen 5-10 vuoden aikana Kainuussa valtion metsätalous ja suhtautuminen sidosryhmiin on koventunut. Greenpeacen edustajien mukaan toimintatavat eivät ole Kainuussa kehittyneet yhtä paljon kuin muualla – jälki on rujoa, yhteensovittaminen huonoa ja uhanalaisia lajeista ei välitetä.

Suomen Luonnonsuojeluliitto

Valtakunnan taso

Luonnonsuojeluliiton johdossa nähdään, että Kainuussa metsäkiistat ovat säännöllisiä, mikä pistää erityisesti silmään. Kainuussa kiistat ovat myös yhä useammin alueilla, jotka ovat kaikkien mielenkiinnon kohteena: puuntuotanto, luonnonmonimuotoisuus, matkailu ja paikallinen virkistäytyminen. Monitavoitteisuus ja yhteensovittaminen ei tahdo Kainuussa toimia (verrattuna esimerkiksi Lappiin). Luonnonsuojeluliiton edustajien näkökulmasta Kainuu tuntuu olevan oma maailmansa, jossa metsien käsittelyssä toimitaan suoraviivaisemmin kuin muissa maakunnissa.

Kainuun piiri- ja paikallistaso

Luonnonsuojeluliiton piiri- ja paikallistasolla ollaan turhautuneita ennen kaikkea Metsähallituksen alueelliseen ja paikalliseen viestintään, osallistamiseen ja vuorovaikutukseen. Toimijoiden mukaan osallistuminen on ollut kahvittelua ja sitä, että kuullaan mitä Metsähallituksen metsätalous on tehnyt tai tulee tekemään. Toimintaa esitellään maailman parhaaksi, mutta käytäntö koetaan aivan toiseksi sekä metsissä että viestinnän ja vuorovaikutuksen osalta. Vaikuttamismahdollisuudet koetaan hyvin vähäisiksi, kun mistään ei voida neuvotella. Viimeisin luonnonvarasuunnitteluprosessi koettiin erittäin epäonnistuneeksi, koska siellä ei voitu neuvotella ja verrata eri maankäyttövaihtoehtoja eivätkä eriävät näkemykset tulleet kirjatuksi. Metsäkiistat koetaan *'palojen sammuttamiseksi'* eli kun ei voida vaikuttaa arvokkaiden kohteiden käsittelyyn, ne täytyy nostaa julkisuuteen. Turhauttavaksi koetaan, kun vapaaehtoisesti tehty työ luonnon ja Kainuun vetovoiman hyväksi saa vastineeksi haukkumista. Metsätalouden puolelta tuleva syytely ja pelottelu talous- ja työllisyyslukuihin vedoten koetaan myös turhauttavaksi: *"höpöpuhetta jos väitetään, ettei täällä ymmärretä metsätalouden taloudellista merkitystä."*

Paikalliset järjestöt, aktiivit ja matkailuyritykset

Haastatellut paikalliset kokevat Metsähallituksen toiminnan ylimieliseksi ja joskus jopa aggressiiviseksi, mikä vaikuttaa osaltaan kiistojen syntymiseen. Metsähallituksen viimeaikaisen toiminnan eli maiseman pilaamisen retkeilyalueiden, virkistysmetsien, retkeilyreittien, harjujen, ranta- ja taajamametsien alueilla koetaan olevan kiistojen perussyö. Kuitenkin viestintä, osallistaminen ja

vuorovaikutus yleensä vaikuttavat siihen nouseeko joku metsäkohde kiistaksi vai ei. Kun vaikuttamismahdollisuudet koetaan vähäisiksi, nähdään, että asia täytyy nostaa julkiseksi ja saada sitä kautta tukea.

Metsähallituksen metsätalouden koetaan myös painostavan ja jopa kostavan Metsähallituksen toiminnan arvostelijoille tai liikaa kyselijöille, jos henkilö tai perhe on jollain tavalla riippuvainen työssään Metsähallituksesta.

Metsähallituksen asiakkaat

Haastatellut Metsähallituksen asiakkaat näkevät, että metsäkiistat Kainuussa ovat hyvin pitkälti ympäristöjärjestöjen, ennen kaikkia Greenpeacen kampanjoiden ansiota. Ympäristöjärjestöjen tehtävä on lisätä suojelupinta-alaa ja Kainuussa on vielä jonkin verran suojelematonta, päätehakkuikäistä metsää jäljellä. Kun kampanjoilla hyökätään Metsähallitusta ja koko suomalaista metsätaloutta vastaan, se ärsyttää – mielikuviin vetoavan järjestöjen viestinnän nähdään menevän useasti liian pitkälle. Samalla nähdään, että metsäalalla on parantamista asennepuolella ja vuorovaikutusta ja sidosryhmäyhteystyötä voitaisiin parantaa ja sitä kautta luottamusta rakentaa. Maine- ja vastuullisuusasiat ovat asiakkaille tärkeitä, ja siksi he toivovat, että vuoropuhelua käytäisiin. Vakaa ja rauhallinen toimintaympäristö on Metsähallituksen asiakkaiden toiveena.

Kunnat ja Kainuun liitto

Kunnissa ja maakuntaliitossa nähdään, että syyllistävä keskustelu on puolin ja toisin johtanut tilanteen lukkiutumiseen ja ollaan asetelmassa, jossa 'tuumaakaan ei anneta periksi'.

4. Asiakysymykset - Kiistojen keskeiset aiheet

4.1. Vanhojen metsien suojelu, liito-orava ja luonnon monimuotoisuus

Keskeinen kiistan aihe Kainuun metsäkiistoissa on se, miten osapuolet näkevät metsäluonnon suojelun suotuisan tason. Turvaavatko nykyiset suojelualueet ja metsätalouden käytössä olevat metsät ja siellä harjoitettava metsänkäsittely metsäluonnon monimuotoisuuden?

Luonnonsuojelujärjestön mukaan jo perustetut metsäluonnon suojelualueet eivät yksinään riitä turvaamaan metsäluonnon lajien häviämistä. Heidän näkemyksensä mukaan tarvitaan sekä kohdistettua lisäsuojelua tietyillä iäkkäimmillä metsäkuviolla sekä erityisiä metsätaloustoimia luontoarvoiltaan arvokkaimmiksi todetuilla metsäalueilla.

Kiistat kärjistyvät päätehakkuikäisten metsien käsittelyyn:

"Kainuun metsien tilanne on hyvin tiedossa..... Ilmakuvistakin näkyy, metsiä ei ole lainkaan tietyllä alueilla. Tukkipuumetsiä on vähän. Hakkupaineita on siellä, siinä on se tilanne. "

"Pata-ahon ikäisiä, 150 v, kuusikoita on vähän muualla (Kainuussa). Ei niitä talousmetissä ole paljon..."

Erityisesti luontojärjestöjen huomion kohteena on ollut viime vuosina liito-orava. Liito-orava on Suomessa silmälläpidettävä, luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettu sekä EU:n luontodirektiivin mukaisesti yhteisön tärkeänä pitämä eläinlajilaji. Tämä antaa liito-oravalle erityisaseman, jonka perusteella sitä voidaan tarkkailla ja valvoa, koska liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on luonnonsuojelulain nojalla kielletty.

Luontojärjestöjen mukaan liito-oravan esiintyminen ja elinpiiri ilmentävät tietyn tyyppistä metsärakennetta, jossa yleensä on myös muita luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä piirteitä ja lajeja. Liito-orava on näin ollen indikaattorilaji. Tällä he vastaavat metsätalouden esittämään syytteesen, jonka mukaan liito-oravaa luontodirektiivilajina käytetään vain 'keppihevosenä' suojelualueiden lisäämisessä.

Kun vaikuttamismahdollisuudet vanhojen metsien säilyttämiseksi koetaan rajallisiksi, liito-oravan esiintyminen jollain alueella on merkittävä lisäperuste alueen säästämiseksi. Lajin papanat on myös suhteellisen helppo tunnistaa verrattuna esimerkiksi sieni- tai jäkälälajien tunnistamiseen edellyttämään biologiseen osaamiseen. Luontojärjestöjen mukaan *"liito-oravakannan voimakkaan taantumisen syyksi on useissa tutkimuksissa todettu lajille sopivan elinympäristön väheneminen, mikä yhdessä samanaikaisen metsien pirstoutumisen kanssa muodostaa merkittävän uhkan lajin suojelulle"* ¹

Metsätalouden edustajien mukaan liito-oravan papanoita löytyy satunnaisesti tai yhtäkkiä metsätaloustalokuvioilla, joilla päätehakkuu on juuri alkamassa, mikä turhauttaa suunnittelijoita.

"Näljängässä, missä on se n. 800 ha näitä kuusikoita, ja siellä liito-oravahavaintoja. Heidän mukaan ei saa tehdä mitään, meidän lähtökohta on kuitenkin, että pitäisi pystyä toimimaan liito-oravaohjeen mukaan. Tämä lisää vastakkainasettelua. Jos suunnitellaan jotain, valitusrumba alkaa heti."

Luontojärjestöjen edustajien mukaan tämä ilmentää tiedon puutetta: päätehakkuukäisiä metsiä valtion mailla ei ole kattavasti inventoitu, ja näin ollen kaikkia liito-orava- ja muita lajiesiintymiä ei tunneta riittävästi. Paikallisten luontojärjestöjen edustajat painottavat, että kartoituksia ja luontohavainnointia tehdään vapaaehtoisuutena ja harrastuksena, eivätkä resurssit riitä kaikkien kohteiden kartoitukseen. Kun kyseessä on vanha metsä pitäisi selvitysten olla järjestöjen mielestä kattavia. Kun metsä on hakattu, on vaikea todistaa mitä lajeja siellä esiintyi.

Metsätalouden metsätaloustalokuvioilla tehtävät päätökset perustuvat pääsääntöisesti metsän rakennepiirteisiin ja lajistoinventointeja tehdään vain esim. natura-alueilla. Toiminnassa otetaan kuitenkin huomioon kaikki virallisessa HERTTA-tietokannassa olevat lajihavainnot tai muuten Metsähallituksen tietoon toimitetut epäillyt lajihavainnot. Varsinkin luontojärjestöt toimittavat Metsähallitukselle runsaasti lajihavaintoja.

"... suurin osa lajihavainnoista hakkuukohteilla mitä ollaan käyty rajaamassa, on ollut luontojärjestöjen havaintoja. Tietyllä tavalla metsätaloustalokuvioiden lajiselvitykset ovat olleet ulkoistettuna vapaaehtoisorganisaatiolle, ja he pystyvät näitä myös käyttämään hyväksi. Meillä metsätaloustalokuvioilla on linjaus, ettei me aktiivisesti tehdä lajiselvityksiä."

Valtion mailla liito-oravaan liittyviä kiistoja on ollut eniten Ylä-Kainuussa ja siellä erityisesti Suomussalmella Näljängän alueella. Luontojärjestöjen edustajien mukaan Näljängän alueella on vielä jäljellä vanhojen metsien saarekkeitä, joissa on sekametsärakennetta ja jotka voivat taata liito-oravalle pohjoisen kannan tarvitsemat elinympäristöt.

"Liito-oravareviireillä, siellä on metsäluonnon monimuotoisuutta muutenkin olemassa. Ainakin Ylä-Kainuussa se on luonnonmetsän laji, siellä on haapaa ja järeää kuusta. Siellä on erikoisempia metät, metsäpalon jälkeen syntyneitä, ja sekapuustoisuus silmiinpistävä..."

Metsätalouden edustajien mukaan enää ei tarvita lisää suojelualueita, vaan liito-oravan elinympäristöt voidaan turvata ministeriöiden (YM ja MMM) yhteisellä metsänhoito-ohjeistuksella.

"Liito-oravaohjeet ovat hyvät, ja metsätalous pärjää niiden kanssa, mutta luonnonsuojelupiiri ei niitä hyväksy. Siinä on muusta kyse kuin liito-oravasta."

---

¹ Esitys Kainuun keskeisten liito-oravan esiintymisalueiden rauhoittamiseksi metsätaloustalokuvioilta

Luontojärjestöjen näkökulmasta ministeriöiden liito-oravaohje on sen sijaan puutteellinen, ohjeessa ei ole huomioitu kaikkea lajia koskevaa tutkimustietoa ja sen antamalla keinoilla ei pystytä turvaamaan lajin säilymistä.

Luontopalvelun edustajien mukaan tulkinnanvaraisuus ohjeissa sekä liito-orava -ohjeissa kuten myös ympäristöhoito-ohjeissa on yksi keskeinen kysymys mikä aiheuttaa erimielisyyttä. Tutkimuksessa on Etelä-Suomessa huomattu, että liito-orava ohje ei toimi, joten kritiikkiin on myös aihetta.

Luontojärjestöjen kanssa tulkintaerimielisyyttä on aiheuttanut erityisesti se, mikä on liito-oravan ydinaluetta ja mikä on käytävääalueetta, ja kuinka leveä käytävääalueen täytyy olla. Luontopalvelun edustajien mukaan metsäsuunnittelussa täytyy olla tarkkana, jos inventoinnista tai liito-oravahavaintojen kirjaamisesta on kulunut aikaa: ydinalue on saattanut muuttua toiseen paikkaan, kun vanha kolohaapa on kaatunut ja uusi on löytynyt toisaalta. Jossain tapauksissa käynyt niin, että tämä uutta ydinaluetta ei ole huomattu ja se on hakattu.

Luontojärjestöjen edustajien mukaan kiistakohteena olevat metsäalueet eivät ole uusia kohteita, vaan ne ovat olleet heidän esityksissään jo aikaisemminkin, mutta ne ovat jääneet perustettujen suojelualueiden ulkopuolelle. Kun vuosia on kulunut, näiden kohteiden luontoarvot ovat lisääntyneet ja alat korostuvat jäätyään vanhan metsän saarekkeiksi taimikkojen ja kasvatusmetsien väliin. Luontojärjestöjen liito-oravan suojeluun tähtäävä moratorio-ehdotus (700-800 hehtaaria) perustuu ajatukseen, että kiistanalaiset kohteet jätettäisiin 15 vuodeksi käsittelyn ulkopuolelle, jotta ne ehdittäisiin kunnolla kartoittaa ja ympärillä olevat metsäalat ja -kuviot ehtisivät kasvaa turvaamaan liito-oravan elinympäristöt. Epäilyjä on molemmin puolin toiminnan motiiveista liito-oravan suhteen:

”eivät ne välitäkään miten liito-oravalle käy, toivovat ilmeisesti, että ne häviävät kokonaan, eivät olisi enää haitolla. Onhan niitä Venäjällä, sanovat”...

Metsätalouden edustajat katsovat, että heidän ensisijaista tehtäväänsä on rajoitettu 1980-luvulta lähtien merkittävästi erilaisten suojeluohjelmien kautta. Lisäksi heidän mukaansa yleiset yhteiskunnalliset velvoitteen (YYV) monimuotoisuuspanostus edistää tehokkaasti monimuotoisuuden turvaamista. Kainuun luonnonvarasuunnitelmassa vuodelta 2015 kerrotaan, että ”Metsähallituksen metsätalouden panostus monimuotoisuuteen on erittäin korkealla tasolla ottaen huomioon valtion maiden pohjoinen sijainti ja maiden laajamittainen käyttö suojelualueiden perustamiseen.”

”se ei riitä, että viimeisten vuosikymmenten aikana on suojeltu satoja tuhansia hehtaareja metsiä, ja ollaan metsien käyttöä rajoitettu, ja kehitetty sitä yhä monipuolisemmaksi ja yhä enempi ympäristönäkökohdat huomioon ottavaksi, vaan aina pitää uutta suojelua saada aikaan. Tähtäävät siihen, että pitää saada uusi suojeluohjelma valtion maille – siihen ne tähtää, aina se sama mekanismi. Painostavat meidän isoja ja pieniä puunostajia, ei ole kestävä puuta, vaikuttavat myös loppuasiakkaisiin – kiristävät suoraan sanottuna, ettei meille löytyisi puulle ostajaa”

“...Paljonko riittää, paljonko täällä on suojeltu? Esimerkiksi Malahvian suojelu, kaikki unohtaa sen”

Luontojärjestöjen edustajien mukaan jäljellä olevissa vanhoissa metsissä luontoarvoja, eikä niitä ole kattavasti inventoitu. Heidän mukaansa nykymuotoisella metsätalouden harjoittamisella ja olemassa olevilla suojelualueilla ei turvata boreaalisen metsäluonnon monimuotoisuutta.

”Metsähallituksen strategisena tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttäminen. Jäljellä olevissa vanhoissa metsissä on kiistattomia luontoarvoja, eikä niitä ole kattavaksi selvitetty. Ensin pitäisi selvittää ja vasta sitten tehtäisiin ratkaisut.”

”Ydinpointti koko kysymyksessä se, että Suomi on sitoutunut pysäyttämään biodiversiteettikadon kansainvälisissä sopimuksissa ja ykköskysymys on: mitä Metsähallitus keskeisimpänä toimijana tekee tavoitteen saavuttamiseksi?”

Metsähallituksen metsätalouden asiakkaat – puunostajat – ovat sitä mieltä, että metsäkiistat ovat osittain seurausta siitä, että luontojärjestöjen (erityisesti Greenpeace) metsäkampanja on 'valunut'

pohjoisesta kohti etelää, Lapista Kainuuseen. Lapissa tavoitteet ovat suurimmalta osin saavutettu, mutta Kainuussa on vielä jäljellä suojelematon päätehakkuikeistä valtion maata. Puunostajilta löytyy ymmärrystä väitteisiin, joiden mukaan järjestöt tarvitsevat uusia kohteita ja kiistoja. Toisaalta heiltä löytyy myös ymmärrystä vaatimuksia kohtaan.

”Kainuun osalta pitää muistaa, että kahteen kertaan metsät on kammattu...Vähän sellainen kuva syntynyt, että oikeasti vanhat kohteet on suojeltu, niin halutaan vaan lisää, halutaan pitää debattia ja pientä kiistaa yllä... – vanhojen metsien suojeleminen on edelleen kärkenä, nyt ikäkynnys vaan laskenut – tällaiset, jotka eivät täytä oikeasti vanhan metsän kriteeristöä.”

”Suojeleminen on nyt tässä, ajateltiin vanhojen metsien suojeleohjelman jälkeen, mutta uusia vaatimuksia on vain tullut.”

”Kohteet ovat suhteellisen vanhaa ja ”kiireellisesti uudistettavia” metsämiehen näkökulmasta. Toisaalta siellä on varmasti alueita, jotka sirpaloituvat liian paljon liito-oravan näkökulmasta”

”Siinä Greenpeacen 5000 hehtaarissa on varmaan hyviä kohteita, mutta myös tavallista talousmetsää. En tiedä miten inventoitu. Onko siinä harjoitettu ”kääpimixstä”, en tiedä...”

Metsähallituksen luontopalveluiden näkökulmasta tällä hetkellä parhaat vanhan metsän kohteet on Kainuussa suojeltu, mikä on kohtuullisen iso pinta-ala. Vaikka Kainuussa on enemmän suojelepinta-alaa verrattuna esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaahan, kaikille lajeille Kainuunkaan suojellut metsäalat eivät riitä ja ne eristyvät suojelealueille, ja sitä myötä mahdollisesti häviävät ajan kuluessa. Samoin voi käydä metsätalouden luontokohteissa, säästömetsäkohteissa, jotka eristyvät saarekkeiksi, joista suojeleminen perusteena oleva laji voi olla hävinnyt 10-30 vuoden kuluessa. Iso kysymys on, miten metsäluonnon monimuotoisuuden häviäminen saadaan pysähtymään ja miten monimuotoisuus turvataan pidemmän ajan kuluessa. Näihin kysymyksiin vastaamiseen eivät Metsähallituksen luontopalveluiden käytössä oleva tieto ja resurssit riitä – keskustelu ja ratkaisut tästä täytyy käydä korkeammalla tasolla. Luontopalveluiden edustajien mukaan on ymmärrettävää, että luontojärjestöt katsovat laajemmasta ja pitemmän ajan perspektiivistä ja näkevät tilanteen sitä kautta, mutta heidän on katsottava tilannetta ’realistisesti’ – sitä mikä on nyt mahdollista.

”Tottakai on iso merkitys miten niitä metsiä kasvatetaan. Pirstoutumisen vaikutusten minimoiminen on tärkeää, ei siinä riitä vain vanhojen metsien suojeleminen, vaikka kaikki vanhat metät suojeltaisiin, sekään ei riitä.”

4.2. Lähi-, virkistys- ja kulttuurimaisemametsät

Kainuun metsäkiistojen toinen keskeinen aihealue käsittää paikallisille asukkailla tärkeät retkeilyyn, marjastukseen, metsästykseseen ja ylipäänsä virkistykseen käytettävät lähimetsät. Näiden kiistojen taustalla on tilanne, jossa tietyillä alueilla on vähän päätehakkuikeisiä vanhempaa metsää ja osa niistä on paikallisille tärkeitä alueita. Kainuussa, varsinkin Suomusalmella, on totuttu ’selkosiin’ tai salomaihin, yhtenäisiin metsäalueisiin, joissa ei ole teitä ja näkyvää metsänkäsittelyä. Viimeisen 50 vuoden aikana niiden ala on vähentynyt, ja metsien ikäluokkarakenne ja maisema - ’metsän kuva’ - muuttunut huomattavasti.

”Meillä on edelleen – mitä vaikkapa Keski-Pohjassa - näitä perinteisesti päätehakkuikeisiä metsiä, näitä metsiä on vielä täällä suojelematta. Etelässä on totuttu aktiiviseen maankäyttöön, mutta täällä on totuttu isoihin selkosiiniin.”

”paikallisilla ihan erilainen henki suojelemaan, jäisi jokin metsä pystyy tässä lähellä”

”täällä on paljon valtion maita, meidän toiminta näkyy ja siihen halutaan ottaa kantaa”.

Samanaikaisesti yhteiskunnallinen muutos on vähentänyt paikallisen väestön suoraa riippuvuutta metsätaloudesta ja Metsähallituksesta. Teknologinen muutos on vähentynyt työvoiman tarvetta metsänkorjuussa (esim. metsureiden määrä). Osa kritiikistä voi johtua myös siitä, että osa yksityismetsänomistajista katsoo, että valtion metsien puu kilpailee yksityismetsien puun kanssa:

"yhä herkimmillä alueilla ollaan, kun uudistamistavoitteet ovat liian suuret. Metsähallituksen tulostavoitetta tulisi saada rutkasti alas. Ja kun valtio hakkaa paljon, vaikeampi saada yksityisten puuta kaupaksi..."

Lisäksi ihmetellään hakkuita esimerkiksi saarissa ja suhteellisen nuorten kasvatusmetsien (60-80v) päätehakkuita.

"täällä on hakattu hirveästi, tavallisetkin ihmiset on alkanut näkemään, että täällä on hirveitä aukkoja, isoa mehtää on hyvin vähän jäljellä".

"yllättävän nuorten metsien päätehakkuut, nyt pannaan nurin todella aikaisin. XXX on tästä puhunut julkisestikin; kansalaiset ovat tästä ihmeissään, että miksi keskenkasvuisia metsiä hakataan."

Tämä kaikki yhdessä yhteiskunnallisen keskustelun ja ilmapiirin muutoksen myötä on tehnyt luonnon- tai maisemansuojelusta yhä hyväksyttävämpää ja näin ollen lähimetsän hakkuita vastaan uskalletaan nousta: *"Enää luonnonsuojelu ei ole kirosana"*. Yhtenä tekijänä metsämaiseman suojelun hyväksyttävyydessä on myös matkailun kasvu ja sen taloudellisen merkityksen lisääntyminen, esimerkiksi kansallispuistojen aluetaloudellisten vaikutusten muodossa.

"Ihmiset ovat entistä enemmän valveutuneita, ...heränneet maisemakysymyksiin. Ja kyllähän tämä on kunnan kannalta....elinkeino toiminnalle, eritoten matkailulle on metsillä enemmän merkitystä. Esimerkiksi Hossan kansallispuistosta oli nyt kunnassa yksimielisyys, kun sitä ennen vastustettiin kovasti. Ja Syväjärven adressiin tuli paljon paikallisia nimiä..."

Metsähallituksen metsätalouden mukaan juuri Suomussalmi on metsäkiistojen 'hot spot'. Siellä on sekä eniten liito-oravatapauksia että Vienan reitin ympärillä olevat kiistat. Metsätalouden mukaan Suomussalmella on muutama aktiivi, 'kellokas', jotka tarkkailevat valtion maiden hakkuita ja saavat tapaukset julkisuuteen yleensä luontojärjestöjen avulla. Media ottaa kiista-asiat mielellään käsittelyyn.

Metsähallituksen tulkinnan mukaan Suomussalmella on vanhaakin kaunaa, ns. herravihaa, mikä kohdistuu Metsähallitukseen ja näkyy myös näissä kiistoissa taustalla. Heidän mielestään Metsähallituksen metsätalouden toiminta on aivan samanlaista Kuhmossa ja muualla Kainuussa, mutta Suomussalmella kiistoja aina vain nousee. He arvelevat, että kiistojen määrä voi olla Suomussalmella suorassa suhteessa metsätalouden hyväksyttävyyteen, kun väestöstä yhä isommalla osalla ei ole kytköstä metsätalouteen.

"semmonen riistokulttuurin ajatus, että metät hakataan ja rahat valuvat muualla, kun ei ymmärretä, että mitä kautta hyvinvointia tulee...."

"Metsähallituksen toimintaan liittyy sekin piirre, että jotkut kokevat, että...iso kasvoton valtio tulee, vie puut pois, ja tulot menevät valtion kassaan. Koetaan siirtomaapolitiikaksi. Se on jossain määrin tottakin."

Metsähallituksen metsätalouden mukaan, heillä on velvollisuus tehdä talous- tai monikäyttömetsissä hakkuita, jotta heille asetettu tulostavoite voidaan saavuttaa. Kainuun Sanomissa 18.11.2014 Metsähallituksen metsätalouden edustaja kiteyttää tämän metsätalouden keskeisistä tavoitteista ja tehtävistä retkeilyreittien (tässä tapauksessa Vienan reitti Suomussalmella) läheisyydessä näin:

” Meillä on moraalinen oikeus ja velvollisuus tehdä hakkuita alueella. Metsät on määritelty talousmetsiksi (Vienan) reitin ympärillä, ja talousmetsillä on ministeriön asettama tuottotavoite. Sitä meidän täytyy noudattaa, mutta totta kai toimimme niillä ehdoilla mitä muinaismuistolaki edellyttää. Olemme lain huomioineet ja sitä kunnioittaneet. Taloustuottotavoitteen lisäksi metsien hoitaminen kuuluu myös tehtäviimme”

4.3. 'Meidän metsien' tulostavoite ja käsittelytavat

Kaikki tähän kartoitukseen osallistuneet haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että valtion metsät ovat erityisasemassa Suomen metsien ja metsätalouden kentällä. Mutta näkemykset eroavat siitä, miten ne ovat erityislaatuisia; miten valtion metsiä tulisi hoitaa ja kuka käytöstä päättää? Valtion metsillä nähdään erityinen rooli tarjota puun lisäksi muita ekosysteemipalveluita (mm. virkistys ja luonnonmonimuotoisuus).

“Kyse on yhteiskunnan keskeisen omaisuuden hoidosta, ja kaikilla oikeus kertoa tai jopa velvollisuus kertoa oma mielipiteensä tätä omaisuutta hoidetaan. Meidän tehtävä metsähallituksessa on yhteensovittaa.”

”Valtion metsät ovat meidän kaikkien kansallisomaisuutta, mutta metsätalouspuoli suhtautuu kuin ne omistaisivat ne. Metsähallituksen sisällä talouspuoli määrää liikaa”

“Metsähallituksen pitäisi muistaa, että ne ovat suomalaisten monikäyttömetsiä, ja asiakkaita tai oikeastaan omistajia täytyy kuulla.... Luontojärjestöt eivät ole mitenkään häiriköitä, vaan yhteisellä asialla.”

”talouspuolella pitäisi tulla vastaan, jos monimuotoisuus- ja ilmastotavoitteissa halutaan pysyä, ja että seutu pysyisi mielenkiintoisena ja pystyttäisiin Kainuuta markkinoimaan maailmalla. Hiljaisuutta täällä on, mutta tarvitaan myös maisemaa.”

Metsähallituksen metsätalouden tulostavoite oli asia, mikä tuli esiin lähes jokaisessa haastattelussa. Metsähallitusta kritisoidusta näkökulmasta se on asetettu liian korkeaksi, ja siksi kiistoja esiintyy. Tämän näkökulman mukaan tilanteessa, jossa tuloja metsätaloudesta tarvitaan paljon, joudutaan ottamaan käsittelyyn entistä enemmän myös retkeilyalueiden ja esimerkiksi ranta-alueiden metsiä, kun muut päätehakkuikäiset metsät ovat vähissä.

Metsähallituksen metsätalouden näkökulmasta he taas toteuttavat omistajaohjauksen ja alueellisesti hyväksytyt luonnonvarasuunnitelman mukaista metsätaloustoimintaa monikäyttömetsissä, joita myös retkeilyalueiden metsät ovat. Lisäksi Metsähallitus on tämän näkökulman mukaan edelläkävijä metsänomistajien joukossa.

“Me tehdään kuten omistaja sanoo, eduskunnan täytyy päättää että tulostavoitetta lasketaan. Sitä kautta pitäisi vaikuttaa. Valtion kassan pohja on koko ajan tyhjä...”

”omistaja asettaa tietyt raamit, yksittäisiä alueita voidaan poistaa, mutta isommat alueet pitää tulla ylemmät taholta.”

”Heidän tehtävä on moittia tätä meidän metsänkäyttöä, vaikka me ollaan edelläkävijä Suomessa kaikista metsänomistajista, kansainvälisestäkin. Mutta mikään ei riitä, ja heitähän ei tarvittaisi, jos ei tätä agendaa olisi, ja kaikki olisi hyvin”

Metsähallituksen metsätalouden mukaan he eivät ole hakanneet viimeisen viiden vuoden aikaan niin paljon kuin hakkuusuunnitelman mukaisesti olisi ollut mahdollista, koska markkinatilanne ei ole ollut hyvä.

”Ollaan panostettu metsänhoitotöihin (raivaussahatyöt) ja tiestöön on panostettu, metsätalouden peruskuvio, eli ollaan toimittu hyvin.... Kiistat eivät ole vaikuttaneet, olisi varmaan ollut enemmän kiistoja, jos hakattaisiin suunnitelman tasolla.”

Metsähallituksen konsernitasolla nähdään, että keskustelu tuloutustavoitteista on ylikorostunut mediassa ja kansalaisjärjestöt käyttävät tätä vipuvartena. Hakkuutavoitteet eivät heidän näkökulmastaan ole kasvaneet eikä valtavia hakkuiden lisäämispaineita ei ole. Konsernitasolla painotetaan, että luonnonvarasuunnittelussa hakkuumäärien alueellinen suunnittelu täytyy olla aitoa ja että prosessissa täytyy päästä yhteensovittamaan tavoitteita aidon yhteistyön hengessä.

Luontojärjestöt näkökulmasta suunnittelujärjestelmä toimisi huomattavasti paremmin, jos tuottotavoitteet johdettaisiin luonnonvarasuunnitelmista, eikä päinvastoin. Järjestöissä koetaan myös, että Metsähallitus säännöllisesti vähättelee omia vaikutusmahdollisuuksiaan tuottotavoitteiden määrittelyprosessissa ja halutessaan voisi vaikuttaa niihin enemmän, mutta asiassa piiloudutaan maa- ja metsätalousministeriön sekä eduskunnan selän taa. Luontojärjestöjen ja Metsähallituksen toimintaa kritisoivien paikallisten mukaan Metsähallituksen tulostavoitteen täytyy olla liian iso, koska hakkuukohteita on enenevässä määrin virkistysmetsistä, taajamien lähellä ja koska yhä nuorempaa metsää tulee päätehakkuiden piiriin. Lyhyen kiertoajan metsätaloutta ihmettelevät myös muutkin sidosryhmät.

” nyt täytyy mennä virkistysmetsiin, saariin, taajamien metsiin – mitä normaalit ihmiset ajattelevat, että pitäisi suojella”

”Tuloutustavoitteet eivät ole suhteessa siihen, paljonko hakkuureserviä on. Tuloutusvelvoitetta ei pyritä vähentämään, vaan on ”kunnia-asia” – kyllä tuon verran saadaan, ja enemmänkin!”

”ei olla rehellisiä jos sanotaan, ettei metsätalous ole saanut hakata. Tilanteen näkee kun katsotaan ilmakuvia. Ongelman ydin on, että nyt mennään kiistakohteille.”

”päätehakkuuseen menee entistä pienempää metsää, jota ei olisi ennen kuin korkeintaan harvennettu – onko puu loppumassa? Vai perustuuko se tuottolaskelmiin, että siitä saadaan parempi tuotto? Vähänhän se harmittaa, että kaikki mitataan rahassa. Että kyllä siellä metässä olisi muitakin arvoja kuin raha ja tuloutus.”

”Lyhyen kiertoajan metsätalous..., 90-luvun kiertoaika olisi xxxx mielestä parasta. Metsän kuva on nyt suhteellisen nuori. 50-60 vuoden kiertoajalla vaikutetaan maisemaan...”

Metsien käsittelystä on siis yleisemminkin erilaisia käsityksiä, ei vain siitä mitkä alueet tulisi jättää rauhaan metsätaloustoimilta. Paikallisten, Metsähallituksen toimintaa kritisoivien mukaan valtion metsiä pitää hoitaa ja hakata, mutta se missä hakataan ja miten on se iso kysymys. Paikallisten kriitikkojen, kuten myös luontojärjestöjen mukaan Metsähallitus ei noudata omia ohjeitaan tai jos noudattaa, ohjeita luetaan niin, että niistä olisi mahdollisimman vähän haittaa puuntuotannolle: miten puuta saataisiin tehtaalle mahdollisimman paljon ohjeista huolimatta.

”Jos lukisi Metsähallituksen ympäristöopasta niin kuin minä luen (luonnonystävän näkökulmasta ja mitä tulisi säästää), että kaikki otetaan huomioon, ei olisi konflikteja. Metsään mennään kuitenkin puuta hakemaan, nämä ovat sitten niitä suitsivia ohjeita”.

”Jos monikäyttö olisi oikea tavoite, metsiä hoidettaisiin eri tavalla kuin nyt”

”Jos tavoitteena on monikäyttö, ei pelkästään puuntuotanto, ne olisivat nykyisten ohjeiden mukaista. Ei ohjeita tarvitse kirjoittaa uusiksi, ei olisi kelkan kääntämistä. Puutakin metsästä tarvitaan, sitä ei väitetä.

” Jos Oulujärven retkeilyalueen hoito- ja käyttösuunnitelmaa olisi noudatettu, ei olisi tullut kiistaa”

Myös metsätalouden edustajat näkevät ohjeet ja oppaat tulkinnanvaraisena. Metsätalous Oy:n ympäristöhoito-opasta on juuri päivitetty ja pyritty selkeyttämään, mutta tulkinnanvaraisuus on silti ilmeinen. Jokainen leimikko, maasto ja puusto, on erilainen. Eri osapuolilla on eri tavoitteista lähtien erilaiset käsitykset siitä, miten metsiä tulisi käsitellä ja onko ohjeita tulkittu oikein.

”Ympäristöhoito-opas on maailmaa syleilevä opas, miten kukin ymmärtää ja mitä sieltä halutaan löytää. ”

”Jos säännöt ja ohjeet olisivatkin yksiselitteisiä, mutta luonnossa tilanteet erilaisia, pitää soveltaa käytännössä.”

Valtion maiden avohakkuukiello -aloite hiertää myös osapuolia. Metsätalouden edustajat näkevät, että se samaa luonnonsuojelijoiden toimintaa, jolla pyritään hallitsemaan metsätalouden toimintaympäristöä ja toimintaa rajoittamaan. Luontojärjestöjen, paikallisten aktiivien ja matkailuyrittäjien edustajat taas näkevät, että avohakkuiden rajoittaminen vahvistaisi Metsähallituksen mahdollisuutta yhteensovittaa eri käyttömuotoja ja tarpeita. Metsätalouden edustajat näkevät myös maisemaan liittyvät asiat usein eri lailla kuin matkailuyrittäjät.

”he puhuvat maiseman avaamisesta, mutta kun monesti tulevat kivetkin näkyviin, jälki on vieläkin usein kauhean näköistä...Vielä on jäljellä hyviä, tärkeitä vanhan metsän alueita matkailuyrittäjille, ja täytyy muistaa...ulkomaalaiset tulevat tänne metsän ja luonnon vuoksi.”

5. Kiistojen kärjistyminen

5.1. Osallistuminen ja vuorovaikutus

”Metsähallituksen prosessit eivät toimi. [Sen todistaa se, että] nämä kiistat ovat olemassa.”

Kun tarkastellaan, miksi Kainuussa esiintyy metsäkiistoja toistuvasti, voidaan edellä mainittujen tekijöiden lisäksi nähdä vuorovaikutusprosesseihin ja ihmisten välisten suhteisiin liittyviä tekijöitä, jotka vaikuttavat uusien kiistojen syntyyn tai kärjistävät syntynyttä kiistatilannetta.

Jos tilannetta verrataan Pohjois-Pohjanmaalle, ja siellä Pudasjärvelle ja Koillismaalle, ero Kainuuseen on suuri. Esimerkiksi Pudasjärvellä ja Taivalkoskella valtion maata on suurin piirtein saman verran kuin Suomussalmella, mutta kiistoja esiintyy vähän. Yksi keskeinen ero on se, että Suomussalmella on jäljellä enemmän suojelualueiden ulkopuolella olevia nk. liito-oravametsiä, mutta myös luontojärjestöjen edustajia, jotka niitä seuraavat.

Luontopalveluiden edustajien mukaan retkeilyalueiden ja metsätalouden arvokkaimpien luontokohteiden suunnittelu pitäisi olla monipuolisempaa ja osallistavampaa. Retkeilyalueilla alueiden käyttäjiä pitäisi kuulla hyvissä ajoin, ja hoito- ja käyttösuunnitelmista keskustella perusteellisesti, jotta kiistoilta vältytään. Joissakin tapauksissa on heidän mukaansa ollut selvää jo etukäteen, että metsätalouden suunnitelmilla saadaan aikaan konflikti. Luontopalveluiden edustajien näkemys on, että suunnitteluprosessia täytyy muuttaa, ainakin kiistanalaisilla kohteilla.

Kainuun Metsähallituksen viestintä ja osallistamisjärjestelyt saavat arvostelua haastatteluissa. Pääviesti tai -kysymys on, että onko viestintään ja osallistamiseen valittu oikeat henkilöt ja menetelmät.

"kaikki tekee kaikkea, jokainen on sidosryhmävastaava omassa toiminnassaan. Se on raskasta henkilöille, jotka joutuvat tekemään semmoista mikä ei tunnu omalta."

"Metsätalouden viestintä on aika tuore asia, hakee linjaakin vielä. Talossa on vieläkin vanhan linjan tekijöitä, jotka ajattelevat, että me tehdään valtion metsissä mitä halutaan, ja sitten jälkikäteen tiedotetaan."

"Keskusteluja mitä järjestetään, niin siellä 2 tuntia kuunnellaan, miksi joku paikka hakataan, mitä ne kuuntele, ja tuntuu nololta se toisten dissaaminen"

"Metsähallituksen osallistaminen on täällä näennäistä, haluttaisiin vain 'tavan-ihmisiä' mukaan. Kainuussa on enemmän tietäviä ja osaavia järjestöihmisiä, eivät ne vain kuuntele kiltisti miten suunnitelma on tehty, useasti on sanottavaa ja neuvottelutarvetta".

"Olen ollut yhteistyöryhmässä 2 vuotta xxx edustajana, ja ennen he vain kertoivat, mitä he olivat juuri tehneet. Tuli vaikutelma diktaattorista, joka esittelee omaa toimintaansa, ei siinä ollut tilaa ihmisille. Me ajetaan 200 km istumaan ja juomaan kahvia, ajanhukkaa.... nyt on eri asenne, parempi, mutta kestää aikaa rakentaa luottamusta...."

Keskeinen yksittäinen prosessi, joka heikensi erityisesti luontojärjestöjen ja Metsähallituksen välejä, oli Kainuun viimeisin luonnonvarasuunnitelmatyö (LVS 2015-2020). Iso osa Metsähallituksen edustajista myöntää, että prosessi ei onnistunut. Kainuun LVS oli ensimmäinen uudenmuotoinen suunnitelma, jossa ei enää voitu neuvotella luonnonsuojelusta; metsäalueiden siirtämisestä metsätalouden taseesta luontopalveluiden taseen eli pois metsätalouk käytöstä. Metsätalouden edustajat näkevät, ettei muutosta osattu viestiä heti prosessin alussa, mikä jätti trauman Kainuuseen, tunteen, ettei heitä kuunneltu".

"Metsähallitusta johdettiin aikaisemmin löyhästi, ja jos oltiin sitä mieltä, että tämä suojellaan, me voitiin se tehdä. Nyt tilanne on, että arvokkaimmat kohteet on suojeltu, piste. ...LVS prosessi ei ole enää suojeluprosessi, se oli epämieluisa yllätys suojelupuolelle"

Mukana olleet luontojärjestöjen edustajat ja Kainuun ELYn edustajat kritisoivat LVS-prosessia ja itse suunnitelmaa sekä lausunnoissaan ja julkisuudessa. Erityisen tuhtuneita oltiin siitä, että Metsähallitus antoi julkisuuteen viestin, että LVS hyväksyttiin kaikkien osapuolten yhteisymmärryksessä, vaikka luontojärjestöjen sekä Kainuun ELY-keskuksen lausunnot olivat aivan toista mieltä. Kainuun luonnonsuojelupiiri jätti myös vaihtoehdoisen esityksen Kainuun luonnonvarasuunnitelmaksi. Sidosryhmätילוaisuudet olivat kritisoivien tahojen mielestä lähinnä esittelytilaisuuksia, joissa sidosryhmien kuuleminen ja vaikuttamismahdollisuudet olivat vähäiset.

"Miten Metsähallitus voi toimia nykymaailmassa nykyisellä tavalla?"

"Luonnonvarasuunnitelmaryhmän ensimmäinen tapaaminen muistutti Soldiers of Odinin tapaamista". LVS oli tulokseton ja ajan hukkaa, ihmettelen, miten Metsähallituksen johdolla oli aikaa moiseen"

Yksi yhteistyöryhmän jäseneksi kutsuttu kirjoitti lausunnossaan:

"Minulle on jäänyt kuva, että luonnonvarasuunnittelussa Metsähallitus on lähinnä vain esitellyt toimintaansa. Me yhteistyöryhmän jäsenet olemme saaneet kommentoida, mutta tuntuu, että palautettamme ei ole kuunneltu. Onko minut kutsuttu mukaan asiantuntijajäseneksi vain, jotta luonnonvarasuunnitelmalla voitaisiin sanoa olevan 'hyväksyjä'? En missään nimessä ole hyväksymässä Kainuun luonnonvarasuunnitelmaa tässä muodossa."

Luontojärjestöt pitivät ongelmallisena sitä, että tämä uuden muotoinen suunnittelutapa on Kainuussa ilmenneistä puutteistaan huolimatta valittu sovellettavaksi kaikkialla muuallakin Suomessa valtionmaiden suunnittelussa ja osallistamisessa.

5.2. Luottamus - tilanne, jossa mistään ei anneta periksi

Kiistan taustalla vaikuttavat erilaiset arvot ja intressit. Luontojärjestöt katsovat vanhoja metsiä ensisijaisesti eliölajien elinympäristönä, joiden tulee säilyttää lajien monimuotoisuus. Metsähallituksen Metsätalous Oy:n tavoite on ensisijaisesti tuottaa puuta ja sitä kautta tuloa yhtiölle ja tuloutettavaa valtiolle. Luonnonsuojelijoilla korostuu omien arvojen mukainen toiminta, mutta he korostavat myös ammattitiedon roolia omassa toiminnassaan.

”tunteet on vaikea pitää erossa kun härskisti rikotaan luontoarvoja”

”kyllä Metsähallituksessa tiedostetaan, että ei voi antaa periksi kun olet ammattilainen. jos olet ammattibiologi ja tunnet xxx, täytyy viedä sitä tietoa eteenpäin ja seisoa sen substanssin takana, ei siinä voi antaa periksi. ...meillä on Kainuun piirissä ammattibiologeja...me tiedetään mistä me puhutaan....”

Tilanteessa, jossa omaa intressiä tai arvomaailmaa tunnutaan jatkuvasti loukattavan, syntyy vastakkainasettelua ja ääripäitä korostava polarisoituminen: vastapuolella ovat kärjistetyksi ‘ne toiset’, jotka eivät välitä lainkaan uhanalaisista eliölajeista (koska vain puuntuotanto on tärkeää) tai ‘ne toiset’, jotka haluavat suojella kaikki metsät ja estää metsätalouden harjoittamisen. Kainuussa tilanne näyttää siltä, että luontojärjestöjen ja Metsähallituksen metsätalouden välillä on hyvin vähän asioita mistä neuvoteltavaa, koska mistään ei voida antaa missään periksi.

”vaatimukset ovat loputtomia, metsät kasvavat ja vanhenevat, tulee lisää suojeltavaa, ja jos nyt annetaan periksi, uusia suojeluvaatimuksia tulee varmasti – se on metsätalouden näkökulmasta juuri näin raadollista.”

”Täällä on aktiivisia luonnonsuojelujoukkoja, ja jos MH on hankala neuvottelukumppani, mutta niin on toisellakin puolella. ...ei ole mikään neuvottelu jos ei mistään anneta periksi”

Toisaalta Kainuun metsätalouden henkilöstö on normalistanut konfliktit oman toimintansa väistämättömäksi osaksi ja pyrkii suhteuttamaan niiden merkityksen hakkuiden kokonaisuuteen:

”Kainuun alueella noin 1000 hakkuukohdetta vuodessa, 1-5 nousee julkisuuteen joka vuosi. Käytännössä on ollut joku vuosi, ettei ole noussut yhtäkään. Itsekin joskus hämmästyin mittakaavaa, että jos 1000 hakkuukohteesta muutama yksittäinen on julkisuudessa.”

Tästä näkökulmasta voi näyttää, että Kainuussa ei tarvita kovinkaan suuria muutoksia: muutamien kiistatapausten kanssa voidaan elää ja lisäksi nähdään, että kritiikki tulee jatkossa vähenemään, kun hakkuut siirtyvät enemmän kasvatusmetsiin. Kritiikkiin vastataan oman toiminnan oikeuttavalla näkemyksellä siitä, että metsäammattilaisina toimitaan lain ja oman ammattitaidon mukaan: *”tehdään juuri kuin yhteiskunta on linjannut, ja yhteiskunnallinen päätöksenteko on päättännyt.”*

Toinen tulkinta Kainuun tilanteesta onkin se, että nopeaa ja melko syvällistä muutosta tarvitaan ja että sen ytimessä on paine siitä, että metsäammattilaisuuden on muututtava moniarvoisemmaksi - metsäammattilaisten on kyettävä käsittelemään rakentavasti moniarvoisen toimintaympäristön vaatimuksia, pelkkä puuntuotannon osaaminen ei enää riitä. Kyse on myös laajemmin koko metsäalan ja metsäammattilaisten yhteisestä haasteesta.

”Ollaan oltu aivan liian kauan valtio valtiossa.”

”He ovat tottuneet huseeraamaan valtion metsissä, kuten ovat parhaaksi nähneet. Monessa mielessä ammattitaitoinen porukka, mutta näkevät että tämä on heidän pelikenttä – ja tämä on laillista toimintaa!”

“... metsäalalla on pinttyneitä ajatusmalleja, ollaan heti rystyset valkoisina, kun ympäristöjärjestön edustaja tulee keskustelemaan – näin ei pitäisi olla.”

”Metsähallituksen tärkein tehtävä on yhteensovittaminen, tässä ei saada epäonnistua”

”Pelotellaan ihmisiä, talous- ja työllisyyslukuja, ootte sitten vastuussa näistä. Noloa sanoa lapsille ja lapsenlapsille, että miksi maisema on tämän näköistä.”

Sekä luontojärjestöt ja paikalliset toimijat että Metsähallitusta syyttävät toisiaan valheellisesta viestinnästä ja epärehellisyydestä. Metsähallituksen metsätalous syyttää luontojärjestöjä ja paikallisia aktiiveja valheellista viesteistä julkisuudessa, ja Metsähallitusta taas syytetään epärehellisyydestä, kun eivät kerro miksi tietyille alueille täytyy mennä hakkaamaan. Paikalliset aktiivit myöntävät kärjistävänsä, jotta sanoma julkisuudessa menisi perille, koska muu keskustelu ja neuvottelu on tuloksetonta.

”He (luontojärjestöt) katsovat oikeudekseen käyttäytyä miten vain ja levittää minkälaista viestiä tahansa, (esim. puhe) Metsähallituksen ’törkyhakuista’ (on asiatonta)....Meidän täytyy kuitenkin osata pitää kieli keskellä suuta eikä mennä mukaan tähän.”

”pyrin kärjistämään, muuten metsäalue olisi hakattu... Ei siinä mikään Metsähallituksen viestintä auta, jos oikeasti tehdään rumaa jälkeä ja mennään alueille jonne ei pitäisi mennä...”

”Meiltä (luonnonsuojelijoilta) kysytään, että ’miksi te nyt vasta nyt tullette?’ (Vaikka) on osallistuttu, kirjoitettu, mutta silti on pitänyt viedä konfliktiin...”

”Life-hanke ja sen ensimmäinen teko on laittaa Luolavaara nurin - (selitetään sillä, että se oli järjestelmävirhe - (se) on käytäntö täälläpäin (ja) valehtelua.”

”Jos olisin ite [metsähallituksen edustaja], kuuntelisin kaikkia, ja sitten kertoisin tilanteen rehellisesti. Vaihtavat puheenaihetta, kun kysytään, miksi näihin kohteisiin täytyy mennä?”

6. Osallisten ratkaisuehdotukset

Tässä luvussa esitetään haastateltujen näkemyksiä siitä, miten tilanne Kainuussa tulee etenemään jos konfliktiin ratkaisemiseksi ei tehdä mitään uusia toimia, sekä toisaalta miten metsäkiistoja voitaisiin ratkaista ja ehkäistä. Nämä ratkaisuehdotukset on jaoteltu kolmeen ryhmään (6.1,6.2,6.3).

Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, nykytilanteen jatkuessa kiistat tulevat jatkumaan ja paikallisia kiistakohteita nousee jatkossakin esiin. Metsätalouden näkökulmasta kiistojen määrän nähdään tulevaisuudessa kääntyä laskuun, kun metsätalous painottuu jatkossa kasvatusmetsiin. Sitä ennen oltaisiin kuitenkin kärjistyvässä konfliktissa; järjestöt näkevät tehtäväkseen puolustaa tiukemmin luonto- ja maisema-arvoja, jos valtion metsien hakkuut jatkuvat entiseen tahtiin. Lisäksi valtion maita koskevat kiistat ovat laajenemassa järjestöjen kampanjoinnista yhä useampien kainuulaisten asiaksi.

Haastateltavat näkivät, että nykytilanteen jatkuminen tällaisena johtaisi epäluottamuksen lisääntymiseen ja Metsähallituksen maineen heikkenemiseen. Eriävien mielipiteiden sivuuttaminen ja mitätöinti johtaisi entistä suurempaan ärtymykseen myös tavallisten kainuulaisten osalta. Metsätalouden asiakkaiden näkökulmasta konfliktien jatkuminen merkitsee jatkuvaa epävarmuutta yritysten toimintaympäristössä.

6.1 Prosessit ja osaaminen

Yhtenä ratkaisumahdollisuuksien avaimena nähdään Metsähallituksen prosessien ja osaamisen uudistaminen. Eritoten tarvitaan ammattitaitoista ja oikein ajoitettua osallistamista oli sitten kyseessä yksittäinen kohde, retkeilyalueen hoito- ja käyttösuunnitelma tai luonnonvarasuunnittelu. Akuutisti tulisi varmistaa, että Liito-orava -Life-hankkeessa päästään aitoon yhteistyöhön – esim. ulkopuolisen tuen avulla - ja siinä samalla voidaan tarkastella luontojärjestöjen moratorioesitysten kohteita. Lisäksi hyviä kokemuksia yhteistyöstä ja yhteissuunnittelusta matkailuyrittäjien kanssa tulee jatkaa ja laajentaa. Lisäksi metsien käsittelyn vaikutusarviointia tulisi kehittää, jotta esimerkiksi maisemavaikutukset tulisivat huomioitua paremmin.

Prosesseihin liittyviä ratkaisumahdollisuuksia

- Tilannekuvan päivittäminen – ongelmia on, mitä kipukohtat ovat
- Avoimuuden lisääminen
- Viestinnän, suunnittelu- ja osallistumisprosessien uudistaminen
- Henkilövaihdokset, tehtävien ja osaamisalueiden uudelleen määrittely
- Sidosryhmäyhteistyön ja vuorovaikutustaitojen osaamisen lisääminen
- Erilliset sidosryhmä- ja vuorovaikutusvastaavat
- Liito-orava -LIFE-hankkeen yhteistyöhön panostaminen ja moratorioesityksen alueiden yksityiskohtainen tarkastelu
- Konkreettiset suunnitteluprosessit ja yhteistyö tietyillä alueilla: matkailuyrittäjät, kyläyhdistykset jne.
- Metsien käsittelyn vaikutusarviointien kehittäminen

”Harmi, että jos jatkuu kun MH on tehnyt ja tekee niin paljon hyvää, luonnonsuojelutyötä, ennallistaa ja hoitaa, ja samalla nimellä tulee harmia ja sillä on huono imago....mediassa MH tätä ja sitä, vaikka siellä on kaksi puolta.”

”Metsähallitus pääsisi helpolla kun järjestäisi kunnan keskustelutilaisuudet...tuskin se hirveästi vähentäisi heidän puuntuotantoa... keskustelua ei kannata pelätä....jos salassa hakataan, ja sitten selitellään, ei kuulosta järkevältä. Virkistysmetsät ja luontojärjestöjen merkitsemät alueet keskusteltaisiin”

6.2 Isot kysymykset ja ratkaisut

Isoihin ja periaatteellisiin kysymyksiin kuten metsähallituksen yhteiskunnallisiin tavoitteisiin ja toiminnan arvopohjaan liittyy myös kysymyksiä, jotka ilmenevät paikallisissa konflikteissa. Yhtenä keskeisenä tarpeena nousi esiin tarkastelut hakkuumäärien ja metsänkäsittelymenetelmien suhteesta monimuotoisuus- ja yhteensovittamistavoitteen saavuttamiseen. Arvolähtökohtiin liittyviä kysymyksiä ovat ainakin metsien käytön moniarvoisuuden kehittäminen.

Isoihin kysymyksiin ja periaatteisiin liittyviä ratkaisumahdollisuuksia

- Valtion metsien hakkuumäärien ja tulostavoitteen arvioiminen suhteessa monimuotoisuus- ja yhteensovittamistavoitteen saavuttamiseen
- Metsähallituksen toiminnan moniarvoisuuden kehittäminen – metsien käytön eri arvot samalle viivalle metsätalouden kanssa

”Pinta-alat eivät ole suuria, kyse on muutamista tuhansista hehtaareista. Jos näillä saataisiin kiistely loppumaan, se on pieni hinta.”

”Pitäisi katsoa metsävaratietoja– jos 5000 hehtaaria laitetaan syrjään näkyisikö vaikeutena täyttää tulostavoitetta? Ei olisi kauhean suurta vaikutusta.”

”metsää saa hakata hyvinkin vapaasti, mutta jos rakennat omalle tontille pienen mökin, pitää kysyä ja saada naapuruston hyväksyntä sille. ”

”...ainoa oikea metsäammattilainen ei ole se, joka osaa puunkorjuun”

6.3 Ei pikavoittoja vaan pieniä askelia

Yksi ratkaisumalli on panostaa pieniin askeliin, esim. yksittäisten käytäntöjen tai arvokkaimpien kohteiden yhteiseen suunnitteluun. Uudenlaisella keskusteluyhteydellä ja yhdessä tekemisellä voitaisiin saada luottamuksen rakentaminen alkuun. Yhden haastateltavan sanoin: *”Voisiko toista osapuolta kehua jossain asiassa”?*

Pienten askelten ratkaisumahdollisuuksia

- Yksittäisten kiista-alueiden läpikäynti ja parhaiden kohteiden suojeleminen
- Pienet luottamusta rakentavat toimet, esimerkiksi paikalliset dialogitilaisuudet

7. Suosituksia

Kiistely kohtalona vai muutoksen tarpeen tunnistaminen ja pyrkimys parempaan?

Kainuussa kiistanalaisia metsäkohteita ei ole lukumääräisesti paljon suhteessa kaikkiin hakkuukohteisiin. Kiistat ovat kuitenkin jatkuneet pitkään ja niillä on merkittäviä vaikutuksia sekä Metsähallituksen että tämän asiakkaiden ja eri sidosryhmien toimintaan. Kiistelyyn on totuttu ja se on alkanut elää omaa elämäänsä. Kainuun tilanteeseen liittyy tyypillisiä kärjistyneen konfliktitilanteen piirteitä: vastapuolen toiminta nähdään epäreiluna ja vaatimukset kohtuuttomina samalla, kun oma toiminta nähdään järkevänä ja oikeutettuna.

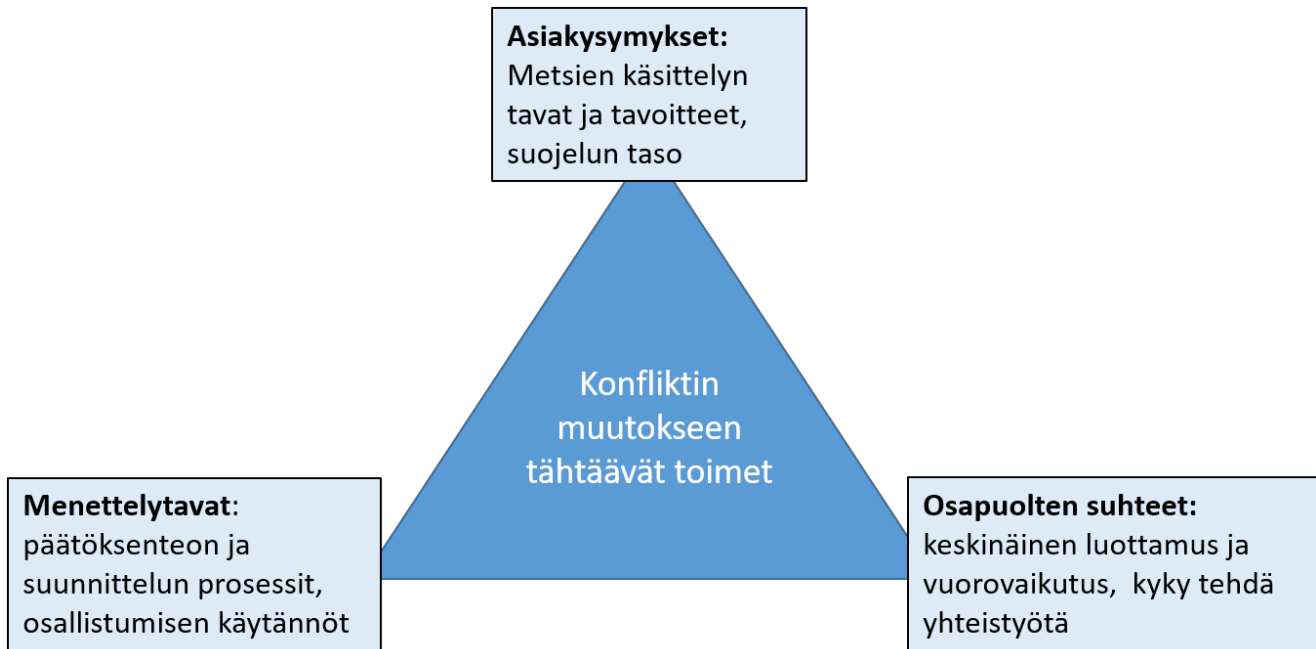
Kiistojen kärjistyminen tarkoittaa, että asiat eivät enää riitele, vaan eri osapuolten välille on muodostunut ”me vastaan ne” -asetelmia, josta käsin tilannetta ja vuorovaikutusta tulkitaan. Ongelmana on, että pitkään kehittyneen ja kärjistyneen tilanteen jatkuminen tai laajeneminen on todennäköistä, vaikka kiistan jatkuminen ei olisi kenenkään etu. Haastatelluista toimijoista kukaan ei toivonut Kainuun metsäkiistojen jatkuvan. Asennetasolla tarvitaan yhteistä uskoa siihen, että kiistoille voidaan ylipäänsä tehdä jotain. Lisäksi tarvitaan sitoutumista ongelmien käsittelyyn ja luottamusta siihen, että kukaan ei halua pitää tilannetta yllä ja ”kiistellä kiistelyn vuoksi”.

Konfliktitilanteen muutoksen kolmiomalli

Konfliktitilanteiden muutoksen kolmio sisältää kaikissa konflikteissa keskeiset kolme ulottuvuutta: asiakysymykset, menettelytavat ja osapuolten väliset suhteet.² 1) Kiistojen substanssi tai asiakysymykset koskevat konkreettisia kiistan kohteita: esim. metsien käsittelyn tapoja ja tavoitteita, metsiensuojelun laajuutta. 2) Menettelytavat viittaavat suunnittelun ja päätöksenteon prosesseihin ja muihin osallistumismahdollisuuksiin; 3) Osapuolten väliset suhteet liittyvät eri toimijoiden keskinäiseen luottamukseen ja kykyyn tehdä yhteistyötä tai olla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Nämä on kuvattu alla olevassa kuviossa. Erilaisia toimenpiteitä voidaan tarkastella tämän kolmiomallin valossa ja kysyä miten eri toimenpiteet vaikuttavat kuhunkin ulottuvuuteen. Samalla ymmärretään, että kolmion kulmat ovat sidoksissa toisiinsa – konfliktitilanteen muuttaminen vain yhden ulottuvuuden toimilla ei tuo kestäväää ratkaisua konfliktitilanteeseen.

---

² Tätä mallia ympäristökonfliktien käsittelyyn ovat kehittäneet Steve Daniels ja Greg Walker, jotka kutsuivat sitä ”edistymisen kolmioksi” (”Progress Triangle”) Ks. Daniels, S. E., & Walker, G. B. (2001). *Working Through Environmental Conflict: The Collaborative Learning Approach*. Westport (Connecticut): Praeger.

Kuvio 1. *Konfliktitilanteen muutoksen kolme ulottuvuutta.*

Seuraavassa esitetyt suositukset on jäsennetty näiden kolmen ulottuvuuden mukaan. Suositusten tarkoituksena ei ole esittää valmista ja kattavaa tai hyvin yksityiskohtaista kokoelmaa toimenpide-ehdotuksia. Niiden tarkoituksena on pikemminkin osoittaa mahdollisia suuntia ja ideoita, joiden avulla nykytilanteesta voitaisiin päästä parempaan suuntaan. Konkreettisten toimenpiteiden kehittäminen vaatii jatkokeskusteluja Metsähallituksen ja sen yhteistyökumppaneiden kesken samoin kuin organisaatioiden sisällä.

Asiakysymykset:

Kohti parempaa ymmärrystä metsien käytön ja suojelun tavoitteista Kainuussa

Kärjistyneen kiistan yksi ominaispiirre on se, että vastapuolen vaatimukset näyttävät kohtuuttomilta, tai että vaatimusten oletetaan olevan mahdottomia. Tämä oletus vahvistaa ajatusta siitä, että koska vastapuolen kanssa ei ole mahdollista käydä mielekästä keskustelua, on parempi, että keskustelua ei käydä lainkaan. Kainuun metsien arvoista ja suojelun tavoitteista pitäisi kuitenkin päästä rakentamaan yhteiseen keskusteluun, jossa tarkasteltaisiin esim. monimuotoisuustavoitteita ja niihin liittyviä tietotarpeita.

Asiakysymysten käsittelyyn ja yhteiseen selventämiseen liittyy kuitenkin mahdollisuus rakentaa yhteistä tietopohjaa. Tällainen eteneminen on todettu toimivaksi tavaksi edetä niissä konfliktitilanteissa, joihin liittyy ristiriitaisia faktoja.

Tällä hetkellä erilaisiin tutkimuksiin ja eri asiantuntijoiden näkemyksiin liittyvät tiedolliset kiistat ovat politisoituneet valtakunnallisessa keskustelussa, mikä syventää jakolinjoja entisestään. Tästä huolimatta MH metsätalous ja luontopalvelut voisivat rakentaa Kainuussa yhdessä sidosryhmien ja tutkijoiden kanssa yhteistä (yhteisesti tuotettua ja hyväksyttyä) faktapohjaa keskeisiin metsävarojen, suojelua ja monimuotoisuustavoitteita koskeviin kysymyksiin ja niin tekemällä samalla rakentaa osapuolten välistä luottamusta paikallisesti.

Yhteisen faktapohjan rakentaminen voitaisiin aloittaa haastatteluissa esillä olleista teemoista, esimerkiksi: *Paljonko Kainuun metsämaasta (ml. ja ilman jouto- ja kitumaasta) on suojeltu ja missäkin kunnassa? Mikä on metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamisen/säilyttämisen tilanne Kainuussa? Mikä on metsänkäsittelytapojen merkitys monimuotoisuudelle? Millainen on metsien ikälokkarakenne koko Kainuussa ja eri kunnissa? Millainen on metsätalous- ja puuntuotantonäkymä seuraavat 30 vuotta?*

Kiistanalaisten kohteiden tulevaisuudesta on halua löytää yhteistä ymmärrystä, mutta keskustelut edellyttävät vielä pohjustamista.

Erityisenä ja ajankohtaisena haasteena on **Liito-orava LIFE –hankkeen jumiutuneen tilanteen yhteinen purkaminen** – Ensimmäisenä askeleena on tämän kartoitusraportin tulosten keskusteluttaminen liito-orava LIFE -hankkeen toimijoiden kanssa ja sen jälkeen Kainuun kohteiden tarkastelu neutraalin osapuolen avustuksella/mahdollisten neuvotteluiden järjestäminen.

Menettelytavat:

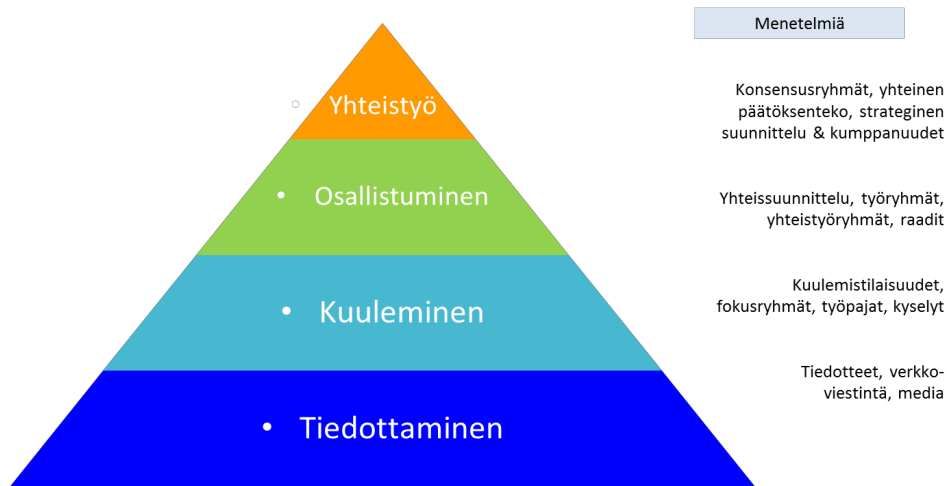
Suunnittelu- ja vuorovaikutusprosessien selkeys ja kehittäminen

Metsähallituksen tavoite eri intressien ja metsänkayttömuotojen yhteensovittamisesta ei kartoituksen valossa toteudu Kainuussa parhaalla mahdollisella tavalla. Kartoituksen perusteella Metsähallituksen osallistumisjärjestelyt ovat olleet tiedottamista ja kuulemista, jossa osallistuminen tarkoittaa mielipiteiden esittämistä jonkun muun muotoilemista ratkaisuihin (ks. kuva 1. alla vuorovaikutuksen tasoista). Haastatteluissa nousi esiin turhautuminen: monet suunnitteluprosesseihin osallistuneista eivät kokeneet tulleen kuulluiksi eivätkä voineensa vaikuttaa suunnitteluun.

Yksi selitys tähän löytyi LVS-prosessin muutoksesta. Prosessi oli muuttunut ja siksi se ei ollut vastannut osallistujien odotuksia vaikutusmahdollisuuksista. Metsähallituksen näkökulmasta viestinnällä voidaan ennaltaehkäistä sitä, että odotukset ja todellisuus eivät kohta. Luontojärjestöjen näkökulmasta uusi prosessi ei anna mahdollisuuksia tehdä esityksiä tärkeistä suojeltavista luontokohteista, eikä sellaisena ole toimiva osallistumisen areena.

Avoimeksi jääviä kysymyksiä ovat: mikä on Metsähallituksen uuden luonnonvarasuunnittelun prosessin tavoite? Mikä on osallistumisen rooli ja mille osallistumisen tasolle pyritään? Mikä on luonnonvarasuunnittelun yhteys paikallisiin yhteistyöryhmiin, joita on otettu käyttöön mm. matkailualueilla? Missä erilaisten tarpeiden ja tavoitteiden yhteensovittaminen tapahtuu jos se ei tapahtu LVS-prosessissa? Miten yhteensovittamista voitaisiin tehdä siten, että sen tuloksena syntyneet ratkaisut saavuttaisivat nykyistä laajemman sosiaalisen hyväksyttävyyden?

Vuorovaikutuksen tasot

Kuvio 2: Vuorovaikutuksen tasot ja niihin liittyviä menetelmiä.

Osapuolten väliset suhteet

Sidosryhmäyhteistyön ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen

Haastatteluista syntyvä kuva vastavuoroisesta viestinnästä kertoo, että kiistely on osin henkilöitynyt ja että vuorovaikutus on pahimmillaan aggressiivista, ylimielistä ja loukkaavaa. Kiistojen henkilöityminen on merkki konfliktin kärjistymisestä.

Vuorovaikutuksen ja viestinnän kannalta olisi ensiarvoisen tärkeää, että kaikki toimijat ymmärtäisivät ja sitoutuisivat **kunnioittavan vuorovaikutuksen käytäntöihin**. Toisen kunnioittaminen ja kuunteleminen ei tarkoita sitä, että tämän kanssa pitäisi olla samaa mieltä. Vuorovaikutuksen tavoista on mahdollista sopia yhdessä osana laajempaa **pelisääntökeskustelua** sisältäen sen millaista puhetta ja muuta käytöstä/kohtelua osapuolet toivovat toisiltaan.

Luottamuksen rakentamisen kannalta on tärkeää **lisätä ja ylläpitää kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta** toimijoiden välillä. Tästä syystä esimerkiksi yhteiset tupailat, maastokäynnit/katselmuksset Metsähallituksen ja eri kohderyhmien (matkailuyrittäjät, kyläyhdistykset, luontojärjestöt) kesken voivat olla hyödyllisiä myös hyvien suhteiden rakentamisen, ei vain tiedon vaihdon näkökulmasta.

Laajemmin olisi hyödyllistä tukea kaikkien osapuolten osaamisen vahvistamista hyvän sidosryhmäyhteistyön, rakentavan vuorovaikutuksen, erimielisyyksien käsittelyn ja neuvottelutaitojen tiimoilta.